

K Z O M U N I K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, sierpień 2012

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/104/2012

MOBILNOŚĆ NA CO DZIEŃ



Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Pytając Polaków o mobilność badacze zazwyczaj koncentrują się na migracjach. Jednak odsetek osób decydujących się na zmianę miejsca zamieszkania jest niewielki. Tymczasem najważniejszym wymiarem mobilności Polaków jest ta, którą przejawiają w codziennym życiu. Niemal każdego dnia przemierzają krótsze i dłuższe dystanse, by realizować się zawodowo, towarzysko lub załatwiać niezbędne sprawy.

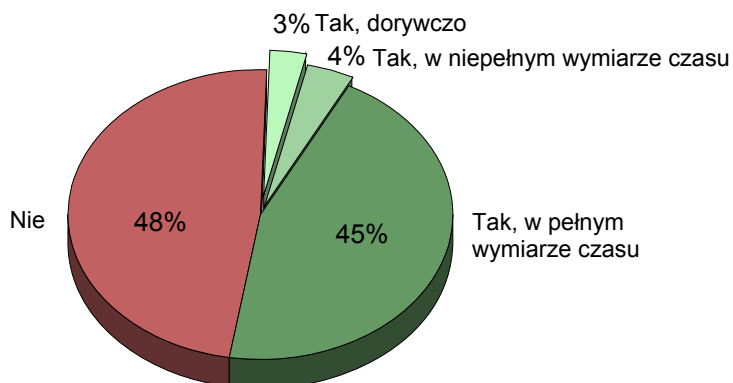
W jednym z ostatnich badań¹ zapytaliśmy właśnie o tę codzienną ruchliwość. Ile czasu przeciętny Polak przeznaczą na pracę zawodową, ile czasu spędza poza domem z powodów pozazawodowych? Co sprzyja mobilności i jak wpływa ona na więzi społeczne? W badaniu skupiliśmy się na aktywności poza domem, ponieważ tego rodzaju działalność sprzyja kontaktom z innymi ludźmi. Kontakty zaś stanowią nie tylko podstawową tkankę budującą społeczeństwo, ale wpływają także na samopoczucie jednostki.

MOBILNOŚĆ ZAWODOWA

Interesowało nas, ile czasu Polacy poświęcają na pracę zarobkową i dojazdy do niej. Należy podkreślić, że dane dotyczące mobilności zawodowej odnoszą się jedynie do osób pracujących (choćby dorywczo), czyli do nieco ponad połowy ogółu badanych (52%). W praktyce dotyczą jedynie osób w wieku 18–64 lata, gdyż wśród najstarszych respondentów (mających 65 lat i więcej) niewielu jest pracujących, choćby od czasu do czasu, dlatego zostali oni pominięci.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (265) przeprowadzono w dniach 14 – 20 czerwca 2012 roku na liczącej 1013 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY OBECNIE PRACUJE PAN(I) ZAROBKOWO (NA ETACIE, WE WŁASNYM ZAKŁADZIE LUB GOSPODARSTWIE ALBO BIERZE PAN(I) PRACĘ ZLECONE), NIEZALEŻNIE OD TEGO, CZY JEST TO PANA(I) GŁÓWNE ŹRÓDŁO UTRZYMANIA?



Tylko trzech na stu pracujących Polaków (3%) poświęca na pracę zawodową mniej niż 20 godzin w tygodniu, czyli mniej niż połowę tygodniowego czasu pracy. Co dwunasty (8%) pracuje od 20 do 39 godzin tygodniowo, co w zdecydowanej większości przypadków oznacza pracę w niepełnym wymiarze godzin. Dwie piąte pracujących (41%) deklaruje, że ich tygodniowy czas pracy to właśnie 40 godzin. Co czwarty (24%) pracuje 41–50 godzin w tygodniu, a co piąty (21%) – ponad 50 godzin.

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia poświęca Pan(i) na pracę zarobkową?

Odpowiedzi pracujących (N=520)

Mniej niż 20 godzin w tygodniu	3%
20–39 godzin	8%
40 godzin	41%
41–50 godzin	24%
51–60 godzin	9%
Powyżej 60 godzin tygodniowo	12%
Trudno powiedzieć	3%

Przeciętny pracujący poświęca na pracę zawodową średnio 46 godzin w tygodniu. Według danych GUS² przeciętna liczba godzin przepracowanych w ciągu tygodnia w pracy głównej i dodatkowej wynosi 40, a zatem mniej niż wynika z deklaracji naszych badanych. Może to być efektem odmiennego sposobu pytania o liczbę godzin pracy³.

Z uzyskanych deklaracji wynika, że nieco krócej pracują osoby od 18 do 24 roku życia (średnio 43 godziny w tygodniu). One nieco częściej niż pozostałe podejmują pracę w niepełnym wymiarze godzin oraz prace dorywcze. Także badani powyżej 45 roku życia deklarują nieco krótszy tygodniowy czas pracy – 45 godzin osoby w wieku 45–54 lata i 44 godziny badani mający od 55 do 64 lat.

Tabela 1

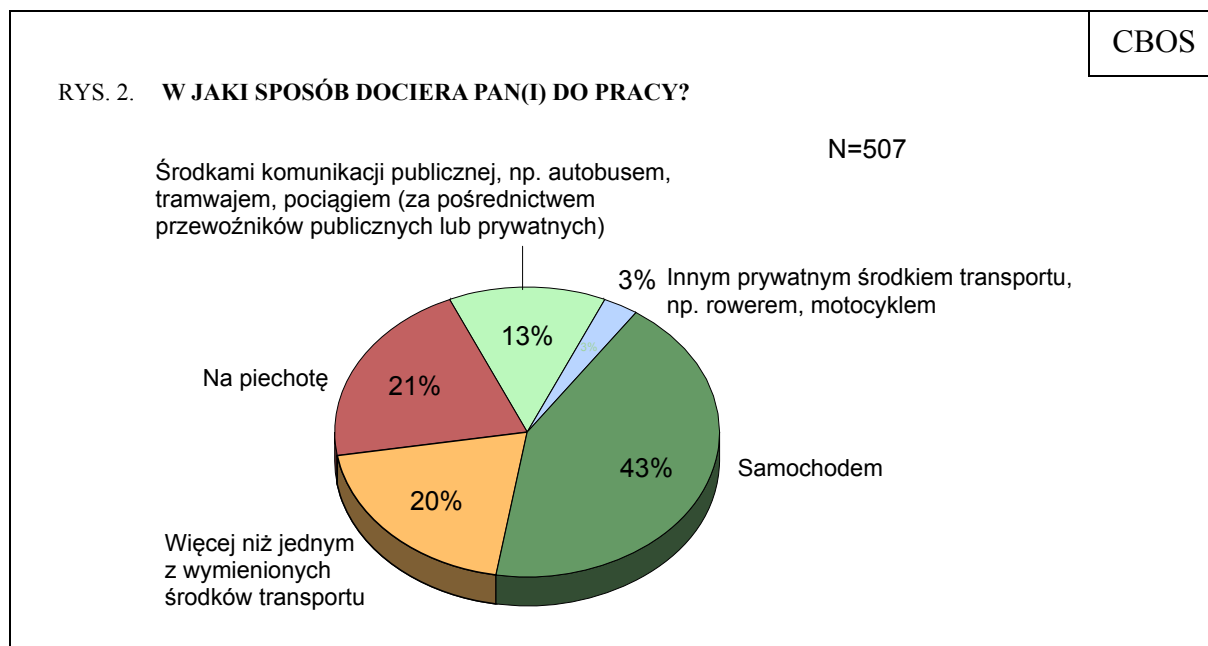
Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia poświęca Pan(i) na pracę zarobkową?	Średnia dla osób w wieku:				
	18-24 lata	25-34 lata	35-44 lata	45-54 lata	55-64 lata
	43 godziny	47 godzin	47 godzin	45 godzin	44 godziny

Co szósty pracujący (17%) wykonuje swoją pracę w domu lub tak blisko domu, że dociera do niej w ciągu zaledwie kilku minut. Wykluczenie tych osób z analiz jako niedojeżdżających do pracy pozwoliło oszacować średni czas dojazdów na 6,5 godziny w tygodniu.

Najczęściej wskazywanym środkiem transportu do pracy jest samochód (43%). Co piąty pracujący (21%) jest w stanie dotrzeć do pracy na piechotę i korzysta z tej możliwości. Tylko trzech na stu (3%) dostaje się do pracy innym prywatnym środkiem transportu, np. rowerem lub motocyklem. Z komunikacji publicznej korzysta mniej więcej co ósmy pracujący (13%), a co piąty (20%) łączy różne środki transportu, by jak najszybciej i najtaniej dotrzeć na miejsce.

² GUS, kwartalna informacja o rynku pracy w I kwartale 2012 roku. Dostępne online: http://www.stat.gov.pl/gus/58401790_PLK_HTML.htm [26.07.2012]

³ Dane GUS pochodzą z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), w którym respondenci są pytani o godziny przepracowane w konkretnym tygodniu.



Dojazdy do pracy najwięcej czasu zajmują osobom korzystającym z komunikacji publicznej (średnio 8 godzin tygodniowo). Przeciętnie 7 godzin poświęcają na dojazdy do pracy osoby korzystające z samochodu, a najmniej czasu – respondenci, którzy są w stanie dotrzeć do pracy na piechotę. Około godziny spędzanej tygodniowo na dojście do pracy i powrót do domu oznacza, że miejsce zatrudnienia znajduje się blisko miejsca zamieszkania.

CBOS

Sposoby docierania do pracy	Średnia liczba godzin w tygodniu poświęcanych na dojazdy do pracy
Samochodem	7
Innym prywatnym środkiem transportu, np. rowerem, motocyklem	6*
Środkami komunikacji publicznej	8
Na piechotę	1
Więcej niż jednym z wymienionych środków transportu	6

* Z powodu niskiej liczebności tej podgrupy oszacowanie to należy traktować ostrożnie

Przeciętny pracujący Polak przeznaczą na pracę zawodową średnio 46 godzin w tygodniu. Dodatkowo na dojazdy do pracy i powrót do domu poświęca średnio 5 godzin tygodniowo (wliczając osoby, których praca nie wymaga dojazdów). Łącznie zatem na aktywność związaną ze swoją pracą zawodową poświęca 51 godzin w tygodniu, co przekłada się w pięciodniowym tygodniu pracy na ponad 10 godzin dziennie spędzanych w pracy lub na dojazdach do niej.

MOBILNOŚĆ POZAZAWODOWA

Czas, jaki badani spędzają poza domem, załatwiając różnego rodzaju sprawy, odwiedzając rodzinę, przyjaciół lub znajomych, pozwala na oszacowanie ich pozazawodowej mobilności. Biorąc pod uwagę fakt, że pracujący w zdecydowanej większości poświęcają pracy zawodowej przynajmniej 40 godzin w tygodniu, nie dziwi, że na pozazawodową aktywność poza domem przeznaczają nieco mniej czasu niż osoby niepracujące (średnia godzin w tygodniu odpowiednio: 11 wobec 14). Sumując czas poświęcony na pracę zarobkową, dojazdy do niej i aktywność pozazawodową można powiedzieć, że pracujący spędzają średnio 62 godziny tygodniowo poza domem, czyli około 9 godzin każdego dnia, natomiast osoby niepracujące – średnio zaledwie kilka godzin dziennie.

Tabela 2

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób:	
	pracujących	niepracujących
	11 godzin	14 godzin

Zdecydowanie najwięcej czasu poza domem spędzają najmłodszy badani (w wieku 18–24 lata). Z ich deklaracji wynika, że średnio 20 godzin w tygodniu poświęcają na załatwianie różnych spraw i spotkania ze znajomymi. Zapewne bierze się to stąd, że mają więcej czasu wolnego (stosunkowo niewielki odsetek badanych w tym wieku pracuje zawodowo), bardziej zintensyfikowane życie towarzyskie oraz w mniejszym stopniu angażują się w życie rodzinne. Także osoby w wieku 25–34 lata przejawiają trochę większą aktywność pozazawodową (średnio 14 godzin tygodniowo). Mimo niewielkiej aktywności zawodowej, najmniej czasu na aktywność poza domem poświęcają osoby powyżej 65 roku życia (średnio 10 godzin w tygodniu). Oznacza to, że ludzie starsi zdecydowaną większość czasu spędzają w domu. Jak pokazują nasze badania, to oni najczęściej skarżą się na poczucie osamotnienia⁴.

⁴ Zob. komunikat CBOS „Kontakty z sąsiadami i inne więzi społeczne”, lipiec 2012 (oprac. K. Kowalczyk).

Tabela 3

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób w wieku:						Ogółem
	18-24 lata	25-34 lata	35-44 lata	45-54 lata	55-64 lata	65 lat i więcej	
		20 godzin	14 godzin	11 godzin	12 godzin	11 godzin	10 godzin

Korelacja r Pearsona między wiekiem (zmienna ilorazowa) i mobilnością pozazawodową (liczoną w godzinach spędzonych poza domem) wynosi -0,19

Mieszkańcy wsi i niewielkich ośrodków miejskich poświęcają na pozazawodową aktywność poza domem mniej czasu niż mieszkańcy miast. Tego typu aktywność na obszarach wiejskich i miejskich ma niewątpliwie swoją specyfikę. Zarówno wzorce konsumenckie (robienie zakupów), jak i okoliczności spotkań ze znajomymi i rodziną różnią się od siebie. Jest bardzo prawdopodobne, że z jednej strony na obszarach wiejskich z powodu większego rozproszenia geograficznego rzadsze są np. wypadki po drobne zakupy. Z drugiej strony z powodu mniejszej liczby miejsc publicznych oczywiste jest przenoszenie różnego rodzaju aktywności do domu.

Tabela 4

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla mieszkańców:				
	wsi	miast do 20 tys. ludności	miast 20-100 tys.	miast 101-500 tys.	miast 501 tys. i więcej
		10 godzin	11 godzin	16 godzin	14 godzin

Mobilność pozazawodowa może mieć związek ze sprawnością fizyczną, dlatego przyjrzelśmy się jej wzorcom w zależności od stanu zdrowia badanych. Im częściej deklarują oni zadowolenie ze stanu swojego zdrowia, tym więcej godzin spędzają poza domem angażując się w działalność niezwiązaną z pracą zarobkową. Różnice te nie są jednak duże i wskazują, że choć zdrowie odgrywa pewną rolę, to nie ma decydującego znaczenia.

Tabela 5

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób oceniających stan swojego zdrowia jako:		
	dobry	ani dobry, ani zły	zły
		14 godzin	12 godzin

Na mobilność pozazawodową wpływa również sytuacja materialna badanych. Osoby określające warunki materialne swojego gospodarstwa domowego jako dobre znacznie więcej czasu spędzają poza domem, angażując się w działalność pozazawodową, niż osoby gorzej sytuowane.

Tabela 6

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób oceniających warunki materialne swojego gospodarstwa domowego jako:		
	dobrze	przeciętne	złe
	15 godzin	11 godzin	10 godzin

Interesowało nas również, w jakim stopniu na aktywność pozazawodową wpływa ocena dostępu do środków transportu, które ułatwiają mobilność. Używając pytań o możliwość korzystania z samochodu osobowego, a także o ocenę komunikacji publicznej w miejscu zamieszkania utworzyliśmy wskaźnik dostępności środków transportu. Przyjmuje on wartości od 0 (brak dostępu do samochodu i komunikacji publicznej) do 6 (jeden użytkownik samochodu osobowego, bardzo dobrze oceniający komunikację publiczną w miejscu zamieszkania).

Tabela 7

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób oceniających dostępność transportu według wskaźnika:						
	0 – brak dostępu	1	2	3	4	5	6 – bardzo dobra
	4 godziny	9 godzin	13 godzin	14 godzin	12 godzin	12 godzin	13 godzin

Zupełny brak dostępu do środków transportu bardzo silnie wpływa na aktywność badanych. Osoby niemające możliwości korzystania z samochodu lub komunikacji publicznej spędzają poza domem w celach pozazawodowych dużo mniej czasu niż te, które są w stanie korzystać z tego rodzaju udogodnień. Co ciekawe, respondenci, którzy deklarują, że mają choćby ograniczony dostęp do jakichkolwiek form transportu, wykazują mniej więcej taką samą mobilność pozazawodową jak osoby niedoświadczające żadnych ograniczeń w tym zakresie. Kluczowa zatem jest sama możliwość korzystania z jakiejś formy transportu, natomiast mniej znaczące jest zadowolenie z funkcjonowania rozwiązań umożliwiających mobilność.

MOBILNOŚĆ POZAZAWODOWA A WIĘZI SPOŁECZNE

Czy mobilność pozazawodowa wpływa na więzi społeczne? Czy istnieje zależność między aktywnością a posiadaniem węższego lub szerszego kręgu znajomych i przyjaciół oraz bliższymi relacjami z rodziną?

Osoby spędzające swój wolny czas samotnie najrzadziej wychodzą z domu (na załatwianie spraw poza domem poświęcają średnio 9 godzin w tygodniu). Także respondenci poświęcający swój wolny czas głównie najbliższej rodzinie są mniej mobilni niż pozostali (średnio 11 godzin w tygodniu). Osoby spędzające dużo czasu w gronie dalszych krewnych poświęcają około 14 godzin tygodniowo na sprawunki i odwiedziny, a te, które przebywają głównie w większym gronie znajomych i nieznajomych – 15 godzin. Najwięcej czasu na tego typu aktywność przeznaczają osoby, które swój wolny czas spędzają głównie z najbliższymi znajomymi i przyjaciółmi (23 godziny tygodniowo). Warto zwrócić uwagę na fakt, że tę grupę stanowią w dużej części najmłodszy respondenci. Widać tu więc pewną współzależność z wiekiem.

Tabela 8

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób, które większość swojego czasu wolnego spędzają:				
	samotnie	z najbliższą rodziną, partnerem	w gronie najbliższej rodziny oraz dalszych krewnych	w gronie najbliższych znajomych/ przyjaciół	w szerokim gronie znajomych i nieznajomych
	9 godzin	11 godzin	14 godzin	23 godziny	15 godzin

Ograniczanie aktywności pozazawodowej jest powiązane z poczuciem osamotnienia. Osoby twierdzące, że czują się samotne, deklarują, że mniej czasu spędzają poza domem w związku z tego typu działalnością. Wydawałoby się, że lekarstwem na poczucie osamotnienia będzie szukanie towarzystwa i angażowanie się w działalność umożliwiającą kontakt z ludźmi. Jednak osoby takie są mniej aktywne niż pozostali badani.

Tabela 9

Ile godzin łącznie w ciągu tygodnia spędza Pan(i) poza domem załatwiając różne sprawy (np. zakupy, wizyty u lekarza), odwiedzając rodzinę, znajomych itp.?	Średnia dla osób deklarujących, że:	
	czują się osamotnione	nie czują się osamotnione
	9 godzin	13 godzin



Czy Polacy są naprawdę mało mobilni? Na pewno na zmianę miejsca zamieszkania w związku z pracą decydują się znacznie rzadziej niż np. obywatele Stanów Zjednoczonych. Wynika to jednak nie tylko z mniejszej skłonności do przeprowadzania się, ale także sytuacji

na rynku pracy. Migracje po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej wskazują na znaczny potencjał mobilności. Również inne dane potwierdzają aktywność Polaków. Według Eurostatu⁵ przeciętny Polak pracuje średnio więcej godzin w tygodniu niż mieszkaniec UE. Tak więc rozważając kwestie mobilności w polskim społeczeństwie należałoby wziąć pod uwagę także inne czynniki składające się na geograficzną ruchliwość.

Analizując zawodową i pozazawodową mobilność, mierzoną liczbą godzin spędzanych na tego typu działalności poza domem, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na bardzo odmienne wzorce mobilności osób pracujących i niepracujących. Chociaż praca wiąże się z tym, że pracującym pozostaje mniej czasu na inne zajęcia (rzeczywiście poświęcają trochę mniej czasu na spotkania towarzyskie i rodzinne, rozwijanie swoich zainteresowań i załatwianie spraw), w sumie (uwzględniając ich życie zawodowe) spędzają oni swój czas bardzo aktywnie.

Niepracujący, mimo że tygodniowo trochę więcej czasu niż pracujący poświęcają na sprawunki i spotkania poza domem, generalnie wykazują małą aktywność. Dotyczy to przede wszystkim osób w wieku emerytalnym, które niezwykle rzadko angażują się w pracę zarobkową. Także w zakresie aktywności pozazawodowej są mniej mobilne niż młodszy respondenci. Oznacza to, że prawie całymi dniami przebywają w domach, a wiele z nich spędza czas samotnie. Te osoby najczęściej skarżą się na poczucie osamotnienia. Większa ich aktywizacja może przynieść korzyści nie tylko społecznościom lokalnym, ale także mieć pozytywny wpływ na ich stan psychiczny.

Opracowała
Katarzyna KOWALCZUK

⁵ Eurostat, Average number of actual weekly hours of work in main job. Dostępne online: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsq_ewhan2&lang=en [26.07.2012]